

En alkoholistgrupps arbetsförmåga och vårdkonsumtion

— en femårsuppföljning

Åke Pålsson

Nedanstående artikel redovisar en uppföljning av ett antal män som på grund av kronisk alkoholism kommit i kontakt med psykiatri i Helsingborg upprepade gånger under 1977. Dödligheten är anmärkningsvärt hög, 15 procent på en femårsperiod. Vårdkonsumtionen för de överlevande har rört sig om nära tre månaders vistelse per år på psykiatrisk klinik eller alkoholistanstalt. Som grupp uppvisar männen under perioden en allt mer sviktande arbetsförmåga.

Artikelförfattaren är biträdande överläkare vid psykiatriska kliniken II Helsingborgs sjukvårdsdistrikt.

Åttioåtta män från Helsingborgs kommun sökte år 1977 den psykiatriska akutmottagningen vid Helsingborgs lasarett som jourfall 10 gånger eller mer. Sjuttiotvå av dessa uppfyllde gängse kriterier på kronisk alkoholism (1). Dessa män gjorde tillsammans under året 1 110 akutbesök motsvarande 20 % av totalantalet. De återstående sexton fördelade sig på följande diagnoser: psykos 2, personlighetsstörning 6, narkomani 3, habituell alkoholism 5.

Arbetsförmåga, mortalitet samt missbruksutveckling under åren 1977–1981, har studerats utifrån tillgängligt journalmaterial. Under perioden hade tre män flyttat till annan ort och elva hade avlidit. För återstående femtioåtta män har vårdtiden under 5-års perioden på psykiatrisk och somatisk klinik samt på alkoholistanstalt beräknats.

RESULTAT

Ålder och arbete

Tjugonio (40 %) var mellan 21 och 40 år, fyrtio

(57 %) mellan 41–60 år, två (3 %) över 60 år.

Sexton (21 %) hade arbete på öppna marknaden år 1977. Trettiosex (50 %) växlade under året mellan beredskapsarbete, arbetslöshet och sjukskrivning. Tjugotvå (29 %) uppbar sjukbidrag (se *tabell 1.*).

Tabell 1. Ålder och arbete 1977 (n = 72)

Arbetsituationen	21–40	41–60	>60
– arbete i öppna marknaden	7	8	0
– växlar mellan beredskapsarbete, arbetslöshet och sjukskrivning	21	15	0
– sjukbidrag	1	18	2

1981 hade elva (15 %) arbete på öppna marknaden, nitton (27 %) växlade mellan beredskapsarbete, arbetslöshet och sjukskrivning. Tjugioåtta (39 %) hade sjukbidrag/ålderspension. Tre hade flyttat från orten och elva hade avlidit. Utvecklingen av arbetsituationen framgår av *tabell 2.*

Tabell 2. Utvecklingen av arbetsituationen (n = 72)

Arbete	1977	1981
– öppna marknaden	15	11
– växlar mellan beredskapsarbete, arbetslöshet, sjukskrivning	36	19
– sjukbidrag	21	28
– döda	0	11
– okänt	0	3

Mortalitet och missbruksutveckling

Under perioden hade 11 avlidit vilket ger en mortalitet på 15 %. Dödsorsaken var i 6 fall förgiftningar; alkohol 2, tabletter 1, blandintox 3. (Tabletterester påvisade i magsäcken vid rättsmedicinsk obduk-

tion.) Övriga dödsorsaker var subduralhematom, status epilepticus, mag-tarm blödning och astma bronchiale.

Av de sjuttiotvå männen klarade sig nio utan sjukhus- eller anstaltsvård det sista året (1981). Gruppens utveckling kan därför beskrivas på följande sätt: Nio män (13 % var utan kända aktuella alkoholproblem, fyrtionio (68 %) hade kvarstående problem, elva (15 %) var döda och tre (4 %) var avflyttade.

Vårdkonsumtion 1977–1981

De män (58 st), som ej avlidit eller flyttat under 5-års perioden, vårdades tillsammans 1885 gånger på psykiatrisk klinik, 173 gånger på somatisk klinik och 198 gånger på alkoholistanstalt. Tolv män (17 %) vårdades ej på somatisk klinik, tjugotvå (31 %) ej på alkoholistanstalt. Antalet vård dagar per individ redovisade årsvis i avrundade tal framgår av tabell 3.

Tabell 3. 58 mäns vårdkonsumtion under en femårsperiod

År	Vård dagar/ individ psykiatrisk avdelning	Vård dagar/ individ somatisk avdelning	Vård dagar/ individ alkoholist- anstalt	Totalt/ individ
1977	39	3	52	94
1978	38	3	43	84
1979	44	2	45	91
1980	35	3	40	78
1981	38	3	41	82

Av vårdtillfällena på psykiatrisk klinik utgjordes 1,4 % av tvångsvård (LSPV), motsvarande vårdform för vårdtillfällena på alkoholistanstalt (resolution) var 37 %. Av vårdtillfällena på somatisk klinik berodde 56 på intoxicationer; Metanol 25, etanol 18, tabletter 13. 20 % av vårdtillfällena berodde på olycksfall och lika stor del utgjorde mag-tarm sjukdomar. Infektionssjukdomar stod för en tiondel.

Diskussion

För flertalet av männen är arbetsförmågan varaktig och avsevärt nedsatt. Andelen sysselsatta inom den öppna marknaden minskar under perioden och antalet sjukpensionärer ökar. Detta överensstämmer med tidigare fynd, nämligen att långvarigt intensivt alkoholmissbruk medför en betydande arbetsinvali-

ditet (2).

Välkänt är att alkoholmissbruk medför en överdödlighet. Här redovisad mortalitet på 15 % kan synas hög, men motsvarande siffra för ett oselektat sjukhusmaterial från Stockholm är 13 % (3). I en aktuell svensk rapport betonas alkoholskadornas förekomst inom kroppsvården (4). Stefan Borg (5) finner i sin undersökning över hemlösa män i Stockholm en somatisk översjuklighet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till hur materialet är framtaget förefaller männens konsumtion av somatisk vård som låg, 3 dagar per år och person. Möjligtvis kan detta bero på att inom sjukvårdsdistriktet finns en närhet – integration mellan somatisk och psykiatrisk akutvård, vilket kan medföra att somatiska vårdbehov tillgodoses under pågående psykiatrisk vård.

Antalet vård dagar per person och år är 44 på alkoholistanstalt och 39 på psykiatrisk klinik. Samarbete – integration mellan dessa båda vårdinstanser är viktig eftersom de till stor del vårdar samma människor. Andelen psykiatrisk tvångsvård i materialet är låg. Andelen tvångsmässigt inskrivna på alkoholistanstalt överensstämmer med siffror i Socialstyrelsens inventering i mars 1979 (6).

De sjuttiotvå männens kroniska alkoholism kännetecknas av en bestående hög total vårdkonsumtion (86 dagar per år och person), sviktande arbetsförmåga samt hög mortalitet. Endast nio män är utan aktuella vårdkrävande missbruksproblem under periodens sista år, trots ett flertal behandlingsinsatser.

REFERENSER

1. *Tunving K*: Alkoholism – hur stort är problemet? Läkartidningen 71: 1417–1420, 1974
2. *Berglin C-G*: Sjukdom och invaliditet hos 67 alkoholister observerade i 19 år. Läkartidningen 71: 3522–3523, 1974
3. *Ahlström CH, Lindelius R och Salum I*: Alkoholism och mortalitet. Läkartidningen 71: 2049–2050, 1974
4. *Boström H*: Alkoholskador inom kroppsvården. Sv läkarsäll handl band 87, häfte 1; 6–22, 1978
5. *Borg S*: Homeless men. A clinical and social study with special reference to alcohol abuse. Acta psychiat scand suppl 276, 1978
6. *Alevård R med medarbetare*: Alkoholbetingad vård och tvångsvård inom psykiatri och nykterhetsvård. Läkartidningen 77: 282–285, 1980